

Pekka Louhiala

Hei, me vuorovaikutetaan!

Ensimmäinen lääkäri ”ei osaa puhua”, tai siis puhua niin kuin ihminen yleensä ihmiselle puhuu. Hän on kuitenkin oman alansa taitavin operatööri koko maakunnassa. Toinen lääkäri ei katso ikinä silmiin ja on muutenkin aika erikoinen. Kolmas lääkäri puolestaan puhuu koko ajan, ja hänen esimiehensä tuskailee sietokykynsä rajoilla. Kerron kyllä lisää, mutta palataan näihin kollegoihin kirjoituksen lopussa.

Runsaat kaksikymmentä vuotta sitten aloitelin yhtenä monista vuorovaikutuksen opettajista lääketieteellisessä tiedekunnassa. Opetus tapahtui pienissä, noin kahdeksan hengen ryhmissä, ja ammattinäyttelijät esittivät potilaita. Me opettajat saimme hyvän perehdytyksen ja 15-sivuisen monisteen, jossa oli potilastapausten lisäksi kuvattu opetuksen tavoitteet ja ehdotettu opetussession kulku. Ohjeessa oli myös ideoita siihen, mitä kaikkea tulisi havainnoida opiskelijan haastattellessa näyttelijäpotilasta.

Ensimmäisten opetusten jälkeen olin vähän hämmentynyt. Opetukset menivät kyllä sekä palautteen perusteella että omasta mielestäni ”ihan hyvin”, mutta ihmettelin, miksi koin olin niin väsyneeksi niiden jälkeen. Pian tajusin syyn: olin opettanut ”by the book” eli noudattanut ohjeistusta liiankin tarkasti. En siis ollut tilanteessa omana itsenäni vaan jonkinlaisena kuvitteellisena opettajana, joka toimii niin kuin ohjeissa sanotaan. Tämän tajuttuani annoin itselleni luvan olla opetustilanteissa omani itsenäni ja jakaa nuorisolle kaikkea sitä, mitä olin itse oppinut lääkärin ja potilaan vuorovaikutuksesta – kantapään kautta ja muuten. Oivalluksen jälkeen opettaminen oli antoisaa ja rentoa, vaikka en enää kiinnittänytkaan huomiota siihen, käytettiinkö avoimia vai suljettuja kysy-

myksiä tai kuinka pian lääkärikokelas keskeytti potilaan.

Yleensä opiskelijat suhtautuvat vuorovaikutusopetukseen myönteisesti, ja osa toivoo sitä jopa lisää. Kahden vuosikymmenen ajalta muistan vain yhden opiskelijan, jonka asenne oli avoimen vihamielinen, mutta toki joukossa on varmaan ollut muitakin, jotka pitivät vuorovaikutusopetuksia turhina.

Keskeyttämisen tai katsekontaktin puutteen saa anteeksi, jos potilas kokee tulleen vaivansa kanssa kuulluksi.

Vuorovaikutuksen opettamista on tutkittu paljon, enkä epäile sitä, etteikö sillä olisi tärkeää paikkaansa curriculumissa. Ajattelen myös, että ”ennen ei ollut paremmin”, vaan lääkärin kelvotomaan vuorovaikutukseen puututaan nykyään helpommin kuin esimerkiksi omana opiskeluaikanani 1980-luvulla. Opetuksen merkitystä ei pidä vähätellä, muttei liioitellakaan. Jos klinikan vanhemmat kollegat näyttävät huonoa mallia, juniori voi luulla, että näin täällä on tapana käyttäytyä. On myös selvää, että kymmenen erilaista ryhmäopettajaa antaa kymmenen erilaista mallia nuorille, jotka toivottavasti sitten osaavat soveltaa oppeja omaan persoonaansa.

Joskus opiskelijapalautteessa luki, että ”meidä opiskelijajapalautteessa luki, että ”meidä opiskelijoita yritetään puristaa tietynlaiseen muottiin, joka määrittelee sen, miten potilaita kohtaamme”. En tiedä palautteen taustoja, mutta sen jälkeen aloitin jokaisen opetuksen sanomalla, että tarkoitus EI ole tehdä teistä samanlaisia vaan auttaa jokaista löytämään sisältään se lääkärin alku, joka vastaa kunkin omaa persoona.

Yksi on pirskahteleva ekstrovertti, toinen vetäytyvä introvertti, kolmas ambivertti niin kuin minä, siis tilanteen mukaan milloin mitäkin.

Ihmistenvälisissä kohtaamisissa on vaikeaa määritellä tai mitata ”aitoutta”, mutta rohkeuden silti väittää, että potilaan kokemus aidosta välittämisestä on olennaista, eivät vastaanoton nyanssit. Keskeyttämisen tai katsekontaktin puutteen saa anteeksi, jos potilas kokee tulleen vaivansa kanssa kuulluksi. Eivätkä oikein ajoitetut repliikit tai – kollega Heidi Mäkisen romanihenkilön sanoin – ”kasvoille kivettynyt empaattinen ilme” auta, jos aitous puuttuu. En ole epärealistinen idealisti, ja toki ymmärrän, että näytelläkin välillä pitää. Kun perjantain viimeinen potilas on jo pahasti yliajalla ja lapsikin pitäisi hakea tarhasta, voi empatian aitous olla koetuksella. Mutta jos lääkärin työ on aamusta iltaan pelkkää näytelmää, ei hän jaksakaan sitä edes itse. Jo Arvo Ylppö totesi aikoinaan, että ”ihminen, potilas, vaistoaan hyvin herkästi, milloin lääkäri on hänestä aidosti kiinnostunut, ja milloin yrittää hoitaa häntä yksinomaan velvollisuudesta, virkansa tähden”.

Hoitosuhteista puhuttaessa ajatellaan usein pitkäaikaisia, vuosia tai vuosikymmeniä kestäviä suhteita saman lääkärin ja potilaan välillä. Yhtä hyvin hoitosuhdetta voidaan kuitenkin ajatella kertaluonteisena, eikä luottamuksen syntyyn tarvita kuin sekunteja. Ystävänä joutui kanootilla onnettomuuteen ja hädin tuskin pelastui kylmissään saareen. Hän kuvasi kauniisti sitä, miten rauha laskeutui, kun pelastaja tuli saareen ja yksinkertaisesti asetti huovan hänen päälleen.

Edesmennyt toimittaja-kirjailija Anatole Broyard sairasti levinnyttä eturauhassyöpää ja

kirjasi tuntojaan kirjaansa *Intoxicated by My Illness and Other Writings on Life and Death*, joka julkaistiin postuumisti. Seuraava lainaus on lohdullinen viesti hoitoon osallistuville: ”Lääkärille minun sairauteni on rutiinitapahduma, mutta minulle se on elämäni kriisi. Voin paremmin, jos minulla on lääkäri, joka ainakin ymmärtää tämän eron... En pyydä lääkäriäni rakastamaan minua tai kärsimään kanssani. Enkä vaadi paljoa lääkärin aikaa: toivon vain, että hän syvennyisi tilanteeseeni ehkä viideksi minuutiksi, että hän keskittyisi kerran kokonaan minuun, sitoutuisi minuun pieneksi hetkeksi, tutkailisi niin sieluani kuin ruumistani, sillä jokainen on sairas omalla tavallaan.”

Lopuksi: mitä kuuluu niille lääkäreille, jotka tapasimme alussa? Käsistään taitavalle mutta puhekyvyttömälle lääkärille annettiin seuraksi hoitaja, joka hoiti puhumisen, ja kaikki olivat tyytyväisiä. Katsekontaktia välttelevän lääkärin potilas kehui, ettei kukaan ole koskaan kuunnellut ja tutkinut häntä yhtä empaattisesti ja perusteellisesti. Kolmannen lääkärin esimies kysyi lopulta epäluuloisena hoitajilta, mitä potilaat ajattelevat tästä koko ajan puhuvasta lääkäristä. ”Potilaat jumaloivat häntä”, kuului vastaus. ■

PEKKA LOUHIOLA, lääketieteen etiikan dosentti,
vieraileva tutkija
Helsingin yliopisto ja Tampereen yliopisto

Pekka Louhiala on lastenlääkäri,
jonka sisällä asuu pieni filosofi.